

ДЕФІНІЦІЇ “ГРОШОВІ КОШТИ” І “ГРОШОВІ ПОТОКИ”: ВІДМІННОСТІ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Проаналізовано специфіку відмінностей та особливості взаємозв'язку понять «грошові кошти» та «грошові потоки», розроблено схеми дефініцій «грошових коштів» та «грошових потоків», обґрунтовано пропозиції щодо правильного формулювання понять та їх однозначного використання.

Ключові слова: грошові кошти, грошові потоки, гроші, налагоджена система, відмінності, взаємозв'язок, облік.

У основі ефективного функціонування економічних проєктів лежить чимало важливих аспектів: налагоджена організація господарсько-фінансового процесу, дотримання нормативно-правової бази, підбір та управління персоналом, достовірне ведення обліку і ретельне здійснення контролю, врахування зовнішніх та внутрішніх факторів впливу. Проте всі вищеперелічені аспекти не зможуть існувати без наявності грошового активу.

Готівкові чи безготівкові грошові кошти в національній чи іноземній валюті, які перебувають у постійному русі є основою для забезпечення сучасної схеми здійснення розрахункових операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання особливостей поведінки грошей та специфіки здійснення розрахункових операцій займають належне місце при вивченні економічних дисциплін, обліку, грошово-кредитної і грошово-розрахункової систем, проте, попри все, постає проблема у розмежуваннях понять «грошові кошти» та «грошові потоки» й встановлення їх відмінностей.

Науковці М. О. Долгальова, В. І. Драч, Й. С. Завадський, Г. В. Осовська, Т. Б. Хлевицька, О. О. Юркевич, Л. С. Яструбецька висвітлили теоретичні, практичні, методологічні особливості систем грошових коштів грошових потоків. Професори М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, З. В. Задорожний, Г. Г. Кірейцев, Я. Д. Крупка, М. С. Пушкар, В. Г. Швець, О. В. Шевчук ґрунтовно досліджували облік і контроль грошових коштів та розрахунків, збагативши дану сферу відповідними теоріями, ідеями, поліпшеннями. Однак ще не всі проблеми, які є на сьогоднішній день в обліку грошових коштів вирішені.

Метою нашої статті є визначення і розмежування суті понять «грошові кошти» та «грошові потоки», відображення їх спільних й відмінних рис за допомогою матеріалів наукових-досліджень, чинної нормативно-правової бази, а також виявлення чинників результативного впливу на систему злагодженого обліку грошових потоків при тісній, ефективній взаємодії грошових коштів та грошових потоків.

Розклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб досягнути суті термінів “грошові кошти” і “грошові потоки”, варто розглянути суті терміну “гроші”.

Гроші – один із елементів ефективного функціонування будь-якого підприємства. Саме вони проходять крізь всі економічні, бізнесові взаємовідносини та розрахунки, відображаються в облікових документах, пов'язані з витратами, доходами, фінансовими результатами і реалізують кінцеву мету економічної

діяльності - отримання прибутку.

Р. Т. Кийосакі зазначає: “Гроші – це рахунок гри, а мій фінансовий звіт – карточка, на якій я записую результати. Виходячи із цього можу зробити висновок, наскільки вміло веду гру” [8, с. 31].

Гарасим П. М., Давидович І. Є., Хомин П. Я. вдало підмітили, що крилатий вислів Луки Пачолі: “Купець повинен вміти рахувати гроші, бо у того, який цього не вміє, вони розлітаються як мухи” [3, с. 245], повною мірою актуальний і сьогодні.

Як слушно зауважив професор Ф. Ф. Бутинець, гроші – металеві та/або паперові знаки, що є мірою вартості при купівлі-продажу і виконують роль всезагального еквівалента, тобто виражають вартість всіх інших товарів і обмінюються на будь-який з них. Гроші бувають електронні, кредитні, паперові [1, с. 43].

Поняття “гроші” в економічних дисциплінах (зокрема в обліку) використовується менше, ніж поняття “грошові кошти” та “грошові потоки”. Проте, ці два, здавалось би, схожі поняття часто викликають серйозні дискусії у науковому світі.

Розглянемо трактування грошових коштів, подані у різних наукових джерелах:

Відповідно до П(С)БО - 4 “Звіт про рух грошових коштів”, грошові кошти - готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [10].

В “Економічному словнику” Г. В. Осовської зазначено: “Грошові кошти (англ. monetary assets) – доходи і надходження, що акумулюються у грошовій формі на рахунках підприємств, організацій, установ і домашніх господарств у банках і використовуються для забезпечення їхніх власних потреб або розміщення у вигляді ресурсів банків” [9, с. 60].

“Свет словарей” (“Юридический словарь”) надає таке визначення грошових коштів: “Грошові кошти – акумульовані у грошовій формі на рахунках в банках різного роду доходи і надходження, що знаходяться у постійному господарському обороті у об'єднанні, підприємствах, організаціях, організаціях і установах (в т.ч. бюджетних, кредитних, страхових органів) і використовуються ними для власних цілей і трактується в вигляді ресурсів банків” [4].

“Грошові кошти (cash) - готівкові грошові кошти і депозити до запитання”, - визначено в Універсальному бухгалтерському словнику (термінологія КМСБО) [12].

Поняття грошових коштів часто використовується в обліку як доходи і надходження, проте, на нашу думку, грошові кошти варто розглядати не лише як доходи і надходження, але і як витрати й фінансові результати. Оскільки при здійсненні розрахунків одні і ті ж грошові

кошти для дебіторів (продавців) трактуються як доходи, а для кредиторів (покупців) - як витрати. У кінцевому результаті дані грошові кошти забезпечують фінансовий результат. Тому логічно було б розглянути термін "грошові кошти" в такому ракурсі (рис. 1).

Проаналізувавши зображене вище, ми вважаємо, що грошові кошти – це основні сегменти для здійснення готівкових й безготівкових розрахунків між державними органами та бюджетними установами і підприємствами; доходи і надходження з однієї сторони (дебіторів чи кредиторів) та витрати - з іншої (дебіторів чи кредиторів), що забезпечує ефективне, злагожене функціонування грошово-кредитної системи, забезпечуючи рух та обмін грошей та їх документальне підтвердження.

Оскільки ми з'ясували суть терміну «грошові кошти», то тепер варто розглянути, яким є зміст поняття «грошові потоки».

Відповідно до Постанови Правління НБУ "Про затвердження Інструкції про складання річного фінансового звіту банків України" грошові потоки (рух коштів) - це надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів [11].

Таким чином, якщо, відповідно до П(С)БО – 4, грошові кошти трактуються як готівка, рахунки в банках, депозити до запитання, то грошові потоки – це надходження і вибуття готівки, рахунків в банку, депозитів до запитання та їх еквівалентів.

Тепер розглянемо точку зору різних вчених-економістів щодо трактування поняття «грошові потоки»:

Л. С. Яструбецька вважає, що "грошові потоки – це економічний процес, який опосередковується сукупністю розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів і їх еквівалентів, генерованих підприємством при реалізації господарської діяльності"[14].

В. І. Драч під грошовим потоком розуміє розподілений у часі ряд платежів з позитивною величиною (надходження) і негативною величиною (виплати), що проходять по рахунках коштів підприємства[6].

І. Міщук зазначає, що грошовий потік – сума всіх грошових надходжень і виплат підприємства або компанії за певний період [7, с. 15].

М. О. Долгальова дає наступне визначення: "грошовий потік міжнародних платежів визначений як динамічна величина, що складається з надходжень і виплат в іноземній валюті, яка характеризує стан кореспондентських рахунків банку" [5].

Т. Б. Хлевицька, досліджуючи грошові потоки з точки зору логістики, стверджує, що логістичні грошові потоки розглядаються як рух грошових коштів, який виникає задля або внаслідок товароруку. Підприємство при цьому виступає логістичною системою поєднання всієї сукупності логістичних потоків, а саме товарних, фінансових, інформаційних і сервісних. Логістичний грошовий потік відіграє визначальну роль у формуванні чистого руху грошових коштів як передумови забезпечення фінансової стійкості, інвестиційної привабливості, плато- та кредитоспроможності підприємств [13].

Розглянемо на рисунку 2 схематичне визначення поняття "грошовий потік".

З рисунка 2 видно, що грошовий потік забезпечує рух грошових коштів.

Отже, на нашу думку, грошовий потік з точки зору обліку – це налагоджений, послідовний процес надходження і вибуття грошових коштів в готівковій та безготівковій формі, що підлягає документальному оформленню (у прибуткових і видаткових касових ордерах, платіжних дорученнях, інших платіжних документів, Звіті про рух грошових коштів) і належному руху документів.

Рис. 1. Тракткування поняття «грошові кошти» і сфера їх застосування

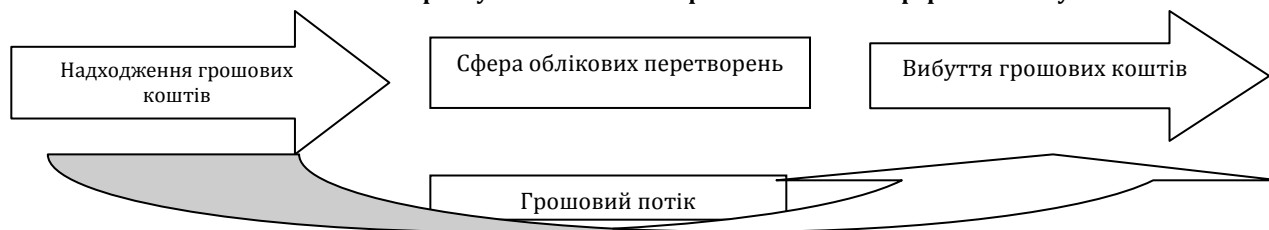

Рис. 2. Визначення поняття "грошовий потік"

Поєднання термінів "грошові кошти" і "грошові потоки" реально втілюються у "Звіті про рух грошових коштів". Саме визначення рух грошових коштів, фактично можна розглядати, як "грошові потоки", тобто іншими словами "Звіт про грошові потоки".

Грошові кошти фактично виступають об'єктом чи, точніше, засобом для здійснення управління грошовими потоками.

Лише тісна взаємодія грошових коштів і грошових потоків породжує ефективне функціонування як грошово-кредитної системи, так і налагодженого обліку загалом.

Найвагомішу роль у даному взаємозв'язку відіграють інформаційні потоки.

Білл Гейц зазначає, що "інформаційні потоки – це кровоносна система вашої компанії; вони дозволяють вам добитися максимальної віддачі від працівників і отримати необхідні свідчення від клієнтів" [2, с. 24].

Таким чином, інформація про грошові кошти та їх рух є основою для ефективного отримання прибутку. Цією ланкою і займається облік, оскільки він надає інформацію для подальшого опрацювання її контролерами, менеджерами, аналітиками. Інформація повинна бути

вичерпною та достовірною, окрім того не лише зовнішньою, а й внутрішньою, враховувати й непередбачені події, потреби.

Але для того, щоб облікова інформація слугувала першоджерелом для наступних економічних дій, облік як джерело теж повинен із чогось витікати, і зокрема мати хоча б мінімальну інформацію. Наприклад, про те, яким повинен бути статутний капітал, з якими постачальниками співпрацювати, як здійснювати розрахунки, у якому банку відкривати рахунок, який ліміт каси встановлювати, з якою фірмою співпрацювати, як вести податковий облік відповідно до законодавства, чи здійснювати попередньо оплату, чи спершу отримати матеріали, чи здійснювати розрахунки у національній чи іноземній валюті, яким компаніям дозволяти проводити аудит. Для цього необхідно дослідити чинники впливу на грошові кошти (рис. 3), зокрема:

1. Розмір статутного капіталу. Статутний капітал, який зафіксований у Статуті підприємства, є основою для визначення напрямку управління грошовими коштами та специфіки ведення його документування, і. у кінцевому результаті, формування Звітів про власний капітал і фінансові результати. Грошові кошти, котрі формують базу для статутного капіталу є, водночас, і первинним елементом для визначення майбутніх масштабів підприємства, і прогнозуючим елементом для розрахунку прибутку.

2. Терміни здійснення грошових розрахунків. «Затримка з розрахунками за відвантаженою покупцями продукцію рівнозначна втраті частини прибутку підприємства внаслідок уповільнення обороту його активів», - зазначають Гарасим П. М., Давидович І. Є., Хомин П. Я [3, с. 245].

Тому терміни здійснення розрахунків теж впливають на отримання фінансового результату.

- Прибуток за минулі періоди. Інформація про прибуток за минулі періоди та ефективний його розподіл додасть стимулу для досягнення таких самих або й вищих показників прибутковості у майбутньому за рахунок оцінки та врахування минулих помилок та недоречностей.
- Ліміт каси і здійснення готівкових операцій. Термін

«ліміт каси», на нашу думку, можна назвати так званим регулятором здійснення грошово-розрахункових операцій. Ліміт проведення операцій у готівковій й безготівковій формі забезпечує їх поділ на значні і незначні розрахунки. Така класифікація дозволяє оцінити грошові кошти з точки зору контролю за здійсненням їх ефективного управління і забезпечити альтернативу проведення готівкових чи безготівкових розрахунків в тій чи іншій ситуації.

- Фінансово-економічна ситуація у країні. Фінансово-економічна ситуація у країні залежить від ефективної законодавчої бази, її виконання, складання бюджету, безпеки, розміру резервного капіталу, стратегічного планування, розвитку господарства, контролю, інвестування, зовнішніх (закордонних) чинників, від форми державного правління, вміння влади управляти фінансовими ресурсами, зокрема грошовими коштами.

У процесі оцінки економічної ситуації в країні, необхідно враховувати стан розрахунків України з МВФ від якого залежить курс євро і долара США, а також відстежувати і прогнозувати розвиток економічних процесів в країні. Особливо у сфері будівництва варто враховувати ситуацію на фондовому ринку, порядок формування ф'ючерсних цін на матеріали, будівлі і споруди, співпрацюючи водночас із фінансовим менеджером для того, щоб знати в який момент і у які терміни потрібно здійснювати розрахунки (із отриманням максимального прибутку з мінімальними втратами).

Отже, бухгалтер постійно повинен відстежувати зміни у нормативно-правовій базі для правильного нарахування зарплат, доплат, соціальних пільг, здійснення оподаткування, заходи МВФ, НБУ для вмотивованого ведення обліку грошових коштів.

Інформація про грошові кошти є лише первинним джерелом, а щоб забезпечити подальший розвиток підприємства необхідно зважати на їх рух, і тут з'являються не що інше, як грошові потоки. Для ефективного ведення грошового потоку потрібно враховувати наступні аспекти: правильність заповнення та повнота складання первинної документації і контроль за нею, налагодженість руху грошей, економічну

Рис. 3. Налагоджена система обліку надходження і вибуття грошових коштів

циклічність.

1. Правильність заповнення та повнота складання первинної документації і контроль за нею. Високі податкові ставки призводять до ведення "тіньового" обліку, котрий спонукає до того, що певна сума грошових коштів, які надходять у підприємство, не документуються ні у податкових накладних, ні у платіжних дорученнях, ні у прибуткових касових ордерах. Відповідно й немає видаткової первинної документації, і грошовий потік за таких обставинах є, умовно, частково неповноцінним. У кінцевому випадку таке ведення обліку часто призводить до втрат, як самого власника, так і держави, оскільки грошові кошти, котрі не зазнали взаємодії з потоком є марно втраченими, бо правило "Гроші - Товар - Гроші", у даній ситуації було знівельоване.

2. Налагодженість руху грошей. Оскільки гроші нині, в першу чергу, виконують функцію засобу платежу, а не нагромадження, як це було колись, необхідний постійний рух грошових коштів та правдиве заповнення документів, які супроводжують грошові кошти в процесі здійснення грошового потоку. Налагоджений і швидкісний рух цих коштів можливий лише за своєчасного виконання своїх прямих обов'язків всіх учасників процесу (матеріально відповідальних осіб, водіїв, касирів, бухгалтерів, працівників банку) від надходження грошових коштів до постачання продукції.

3. Економічна циклічність. У процесі здійснення обліку грошово-розрахункових операцій необхідно враховувати економічну циклічність, адже після підйому можливий і спад. Якщо діяльність підприємства перебуває на стадіях підйому або спаду, то грошовий потік теж відображає дану картину. Такі події наявні у діяльності кожного підприємства. Коли налагоджений грошовий потік приносить високі прибутки, то необхідно, на нашу думку, певним чином збільшити резервний капітал на випадок виникнення економічних труднощів і обачно врахувати всі можливі їх наслідки.

Отже, в результаті взаємодії вичерпної інформації про чинники впливу на грошові кошти з ефективним веденням грошового потоку можна забезпечити налагоджену систему обліку грошових коштів, зокрема якісне заповнення "Звіту про рух грошових коштів", правильне складання фінансового плану підприємства на календарний рік, підвищення фінансового IQ бухгалтерської служби та забезпечення стратегічного прогнозування.

Таким чином, на основі проведеного дослідження, ми дійшли висновку про існування відмінностей у трактуванні понять "грошові кошти" та "грошові потоки", з'ясували чинники впливу на ефективне ведення налагодженої системи обліку грошових коштів і вносимо наступні пропозиції:

1. Оскільки грошові кошти та грошові потоки є тісно взаємопов'язаними між собою категоріями, то вважаємо, що при відображенні грошей у русі доцільно говорити про грошові потоки, а в системі обліку як самостійної ланки обліку – вести мову про грошові кошти.
2. Під час ведення грошово-розрахункових операцій, доречно враховувати внутрішні та зовнішні чинники впливу, пов'язані із грошовими коштами та грошовими потоками, тому необхідно зважати на всі перелічені вище чинники впливу в момент здійснення обліку, аналізу і контролю за грошовими коштами.
3. Для забезпечення ефективного здійснення процесу обігу грошових коштів (за допомогою чинників

впливу грошових коштів і грошових потоків) 1-2 дні щоквартально слід проводити тренінг бухгалтерської служби та ознайомлення її із можливими загрозами, перевагами та недоліками грошової системи, економіки підприємства, фінансового менеджменту, нормативно-правової бази з метою підвищення кваліфікації бухгалтерів та розуміння ними важливості здійснення тієї чи іншої операції.

Дослідження ефективності взаємодії понять "грошових коштів" і "грошових потоків" й визначення чинників їх впливу на результативність здійснення грошово-розрахункових операцій надають можливість уникнути розбіжностей щодо неоднозначності трактування даних понять та уникнути негативних наслідків з метою отримання максимального прибутку та забезпечення оптимального руху грошових коштів підприємства.

Список літератури

1. *Бухгалтерський словник* [Текст] / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: Рута, 2001. – 224 с.
2. *Гейтс, Б. Бизнес со скоростью мысли* [Текст] / Б. Гейтс. – изд. 2-е, исправл. - М.: Эксмо, 2007. – 480 с.
3. *Гарасим, П. М. Управлінський облік на підприємстві (методика ведення)* [Текст] : монографія / П. М. Гарасим, І. Є. Давидович, П. Я. Хомин. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 270 с.
4. *Денежные средства* [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://mirslivare.com/content_yur/DENEZHNYE-SREDSTVA-1582.html.
5. *Долгальова, М. О. Управління грошовими потоками банківського сектора України в системі міжнародних платежів* [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук спец.: 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / М. О. Долгальова. - Суми, 2008. - 21 с.
6. *Драч, В. І. Управління грошовими потоками в сільськогосподарських підприємствах* [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук спец.: 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" / В. І. Драч. - К., 2003. - 19 с.
7. *Економічна енциклопедія* [Текст] : У трьох томах. Т. 3 / Редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2002. – 952 с.
8. *Кийосаки, Р. Т. Поднимите свой финансовый IQ* [Текст] / Р. Т. Кийосаки; пер. с англ. С. Э. Борич. – Минск: Попурри, 2009. – 256 с.
9. *Осовська, Г. В. Економічний словник* [Текст] / Г. В. Осовська, О. О. Юркевич, Й. С. Завадська - К.: Кондор, 2007. – 358 с.
10. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів"* [Текст] : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87.
11. *Про затвердження Інструкції про складання річного фінансового звіту банків України* [Текст] : постанова Правління НБУ від 26 грудня 2001 р. № 545 зі змінами і доповненнями.
12. *Универсальный бухгалтерский словарь* [Текст] : терминология, используемая Комитетом по Международным Стандартам Бухгалтерского учета (от А до К). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.snezana.ru>.
13. *Хлевицька, Т. Б. Грошові потоки в логістиці торговельних підприємств: сутність та механізми оптимізації* [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук спец.: 08.07.05 "Економіка торгівлі і послуг" / Т. Б. Хлевицька. - Донецьк, 2005. - 19 с.
14. *Яструбецька, Л. С. Організаційно-економічний механізм управління грошовими потоками промислових підприємств України* [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 "Організація, управління, планування і регулювання економіки" / Л. С. Яструбецька - Л., 2006. - 20 с.

РЕЗЮМЕ

Дерий Мария

Дефиниции “денежные средства” и “денежные потоки”: отличия и взаимосвязь

Проанализирована специфика различий и особенности взаимосвязи понятий «денежные средства» и «денежные потоки», разработаны схемы дефиниций «денежных средств» и «денежных потоков», обоснованы предложения по правильной формулировке понятий и их однозначного использования.

RESUME

Deriy Maria

Definitions of "money" and "cash flow" : their differences and relationship

The specific differences and features of the relationship of terms "money" and "cash flow" are analyzed. The author determines her own definition of data concepts.